

מפתח קובצי הערות משנים שעברו ללקו"ש חלק ט"ז משפטים א

סעיף א

א. ראה עיונים א. (סתירה מלקו"ש ח"ו), ואם אפ"ל שהן שתי שיטות (אם היות
ובשניהם לומד בפירש"י), ובעצם פירש"י גופא גם צלה"ב, וכמה גליונות על הנ"ל,
ובענין הנ"ל 1

ב. ראה עיונים ב. י"ל כי שור הנסקל קשור עם המבואר בסדרה משא"כ איסור בשר
בחלב..... 8

סעיף ד

ג. ראה עיונים ג. י"ל שגם לפני"כ הי' מצוות שכליות אבל רק מפני מ"ת שאח"כ 9

סעיף ז

ד. לכאורה מה שייך גילוי מ"ת לענין האמונה, וי"ל ע"פ המבואר במאמר ד"ה ואתה
תצוה 14

א.

קובץ הערות התמימים ואני"ש לוד גליון כב (תשמ"א)

סז. בלקו"ש חט"ז פ' משפטים (א) ס"א מבאר כ"ק אד"ש שמצוות "לא תבשל גדי בחלב אמו" אינה מצוה שכלית אלא חוק.

ובלקו"ש ח"ו פ' משפטים (ב) ס"ז מבאר שהמצוה דלא תבשל גדי בחלב אמו היא מצוה שכלית, ולא גזירת הכתוב, (טעם האיסור הוא בגלל אכזריות)?

ואין לתרץ אילו הם ב' שיטות, והיינו שבחט"ז זה לפי התנחומא (ועוד) שמציין בהע' 11 (שבשיחה זו), ובח"ו זה הולך לפי הרמב"ם והחינוך (שמציין בהע' הנ"ל) - כיון שאה"נ שיש בזה ב' שיטות אבל בהשיחות מדובר בנוגע לפרש"י - ע"ש בח"ו. ובחט"ז מציין בהע' 12 לרש"י (בקשר לזה שכתוב בפנים שזה חוק) וז"ל: "וראה פרש"י תשא (לא, יח) החוקים והמשפטים שבואלה משפטים" עכ"ל, הרי שלומד בשיטת רש"י שזה חוק. ובח"ו מבאר לפי רש"י שזה מצוה שכלית.

ובעצם ברש"י גופא ג"כ צלה"ב מה כוונתו "החוקים והמשפטים שבואלה המשפטים - חוקים לשון - רבים ולכאורה הרי זה רק חוק אחד - "לא תבשל גדי".

גליונות על הנ"ל

שם גליון כג הע' כא, כב, כג, (תשמ"א)

כא. בגליון כב הקשה הח' ח. גרינברג דבלקו"ש חט"ז משפטים (א) ס"א כתוב שהציווי "לא תבשל גדי בחלב אמו" אינו מצוה שכלית אלא חוק, ואילו בלקו"ש ח"ו משפטים (ב) ס"ז מבאר שהמצוה דלא תבשל גדי היא מצוה שכלית ולא גזירת הכתוב (וטעם האיסור הוא בגלל אכזריות), והוא ממשיך שם שאין לתרץ שאלו הם ב' שיטות דבחט"ז זה לפי התנחומא (שמציין שם בהע' 11), ובח"ו זה לפי הרמב"ם והחינוך (שבהערה הנ"ל) - כי אה"נ שיש בזה ב' שיטות אבל בהשיחות מדובר בנוגע לפרש"י (בח"ו מדובר לפי פרש"י, וגם בחט"ז מציין בהע' 12 לרש"י "וראה פרש"י תשא (לא, יח) החוקים והמשפטים שבואלה המשפטים") - הרי שלומד בפרש"י שזה חוק משא"כ בח"ו. והוא גם שואל מה הפי ברש"י "חוקים שבואלה המשפטים" (חוקים לשון רבים) דלכאורה זהו רק חוק אחד לא תבשל גדי, עכ"ד.

וי"ל שבאמת ב' השיחות הם לפי ב' שיטות - בח"ו כפי רש"י, אבל בחט"ז מדובר לפי התנחומא. ומה שמובא בחט"ז פרש"י (שמצד זה דחה הת' הנ"ל תי' זה) הנה זה רק בנוגע לפרט אחד, והיינו שבפ' משפטים כתוב גם חוקים. דלכאו' פ' משפטים ענינה משפטים ולא חוקים וע"ז מביא את הרש"י שמדובר גם בחוקים, אבל לא כשיטת רש"י בנוגע מה בדיוק החוק (דלפי רש"י הלאו דלא תבשל יש בו טעם ואינו חוק). והחוקים לפי רש"י י"ל שור הנסקל (מובא בתנחומא) ושלושים של עבד שע"ז כותב רש"י "גזירת הכתוב הוא בין שהוא שוה אלף זוז בין שאינו שוה אלא דינר". וגם מתורץ שאלחו הב' מה הם ב' החוקים * שור הנסקל ושלושים של עבד (ולפי התנחומא גם לא תבשל).

* ז"ע הגיע לידינו גליון ג' דישיבת תורת אמת ומצאנו שם (בהערה כז) שכ' הת' א. ק. התירוץ שכתוב בפנים (בלי הצע"ק דלהלן).

וצע"ק למה כ"ק אד"ש מביא לא תבשל (דוגמא לחוק) ולא שור הנסקל דלכאו' שור הנסקל עדיף דבזה אין מחלוקת ולכו"ע זהו חוק, משא"כ לא תבשל לדעת רש"י היא מצוה שכלית.

הת' פנחס טודרס אלטהויז
יתות"ל כפ"ח

כב. ... ואין נראה מה שכתב הנ"ל דשלושים של עבד הוא חוק, דבפשטות חוק הוא כשעיקר הדין אינו ע"פ שכל, משא"כ שלושים של עבד, הרי עיקר הדין מובן, רק פרט א', בדיוק כמה צריך לשלם לכל אחד, ל' שקלים לכל אחד בלי הבדל הנה פרט זה הוא גזירת הכתוב, אבל עצם ענין התשלום הוא משפט

הת' בנימין כהן
יתות"ל כפ"ח

כג. ... ונראה ליישב באופן אחר לגמרי (ועפ"ז יהי' מתורץ גם הצע"ק ששאל הת' פנחס אלטהויז) - דלכל הדיעות (גם לדעת רש"י, הרמב"ם והחינוך וכדלקמן) הלאו דלא תבשל גדי בחלב אמו הוא חוק, ולכן מציין שם כ"ק אד"ש בחט"ז "לא תבשל", כיון שאין בזה מחלוקת.

והביאור בזה הוא ע"פ מ"ש בלקו"ש ח"ח חוקת (א) ס"ב שבחוקים יש ב' סוגים (א) שבכללות הם בגדר השכל, אלא שיש עליהם קושיות ואי הבנות שכליות. (ב) שאינם מובנים לגמרי בגדר השכל. וממילא אפ"ל שמצות לא תבשל גדי היא חוק, ואינה נכללת בסוג של משפטים וכמ"ש בחט"ז פר' משפטים (א) ס"א כי זה בגדר הסוג הא' שבחוקים, דהיינו שבכללות זה בגדר השכל אלא שיש בזה אי הבנות שכליות.

אבל מה שמוסיף (שם) לתרץ שרק למסקנא (כשמגיעים לפ' תשא) מגלה לנו התורה ש"לא תבשל גדי בחלב אמו לאו חלב אמו דווקא אלא כפרש"י "אזהרה לבשר בחלב" היינו כל בשר אפילו ולד רך וכל חלב אפי' אינו חלב אמו... וא"כ הרי אי"ז מצוה שכלית אלא חוק", עכ"ל - הנה זה אינו נכון שהרי מפורש כתוב (שם) בלקו"ש פ' משפטים הערה 47 שהאיסור שבפ' תשא, כל בשר בחלב, הוא ג"כ מטעם אכזריות וז"ל: "ויתירה מזו שמתעם זה אסרה תורה כל בשר בחלב - וג"כ לא רק באכילה והנאה אלא גם בבישול - כמבואר להלן בשיחה ב' לפ' תשא", עכ"ל.

וכמ"ש שם בהע' 11 "ולהעיר ממ"ש החינוך לאחר שמבאר טעם לאיסור בישול בשר בחלב "ועדיין צריכים אנו למודעי המקובל", וגם לאחרי שמביא טעם הרמב"ם מסיים וכל זה איננו שוה לי". היינו שזה לא מובן בשלימות. נמצא שגם לדעת החינוך והרמב"ם* שמסבירים טעם הר"ז לא הבנה שלימה ועד"ז בנוגע רש"י (שכ"ק אד"ש כותב שרש"י סובר שיש בזה הסברה). ומ"ש בלקו"ש ח"ו דבמצות לא תבשל גדי בחלב אמו יש הסברה שכלית הכוונה דבכללות יש להבינם בשכל אע"פ שזה חוק. וזה מדויק גם בלשונו שכותב "... דער איסור לא תבשל גדי איז ניט קיין גזירת הכתוב וואס איז כלל וכלל ניט מובן נאר עס האט א הסברה אויך אין שכל עכ"ל. דהיינו שזה לא כסוג הב' שבחוקים (שאינן שום הסברה) אלא כסוג הא' דבכללות הם בגדר השכל.

הת' אברהם אלאשויילי
תות"ל לוד

גליון על כל הנ"ל
קובץ הערות התמימים ואנ"ש תורת אמת גליון ג' הע' כז (תשמ"א)

כז. בגליון כ"ב דישיבת תות"ל לוד, סט"ז
הקשה הת"ח.י.ג. מלקו"ש חט"ז פ' משפטים (א) ס"א
שם מבאר כ"ק אד"ש, שמצות "לא תבשל גדי בחלב
אמו" אינה מצוה שכלית אלא חוק. ובלקו"ש ח"ו פ'
משפטים (ב) ס"ז מבאר, שהמצוה דלא תבשל גדי היא
מצוה שכלית, ולא גזירת הכתוב, ע"כ.

והנה בפשטות י"ל דמה שמובא בחט"ז, זה
מדובר בנוגע לבשר בחלב, וכלשוך כ"ק אד"ש, "דער
ציוני" לא תבשל גדי בחלב אמו" וואס (בשר בחלב)
איז ניט קיין מצוה שכלית נאר א חוק".

ובח"ו כותב, וז"ל "ווייל וויבאלד אז דער
איסור לא תבשל (איך דעם פסוק) איז כפשוטו "בחלב
אמו", איז פארשטאנדיק אז דער טעם האיסור איז
מצד אכזריות בבעלי חיים", עכ"ל ז"א שכאן מדובר
אודות "חלב אמו" דווקא, ע"פ פשוטו של מקרא,
ולכן יש לזה הסברא, ע"פ השכל, כפי שנתבאר בהשיחה
שם, מטעם אכזריות.

ולהסברת הענין הנה כשמגיעים לפרשת תישא,
(ל"ד, כ"ו), מגלה לנו התורה ש"לא תבשל גדי בחלב
אמו", לאו חלב אמו דווקא, אלא כפרש"י, "אזהרה
לבשר וחלב", היינו כל בשר אפי' אינו ולד רך,
וכל חלב אפי' אינו חלב אמו. וכמבואר בארוכה
בלקו"ש ח"ו פ' תשא (ב) ס"ד, וא"כ הרי א"ז מצוה
שכלית אלא חוק.

ועוד, דבח"ו, מדובר בנוגע לפרש"י, "שלא
תבשל גדי" זה דווקא "בחלב אמו", לפי פשוטו של
מקרא, ומה שמדבר כ"ק אד"ש בחט"ז הוא רק מזכיר
את פרש"י. (וז"ל "וראה פרש"י תשא (לא, יח),
החוקים והמשפטים שבואלה המשפטים". עכ"ל. להבאת
ראיה שבפרשת משפטים יש בכלל חוק. (ולא כמו שרצה
הנ"ל לומר דכ"ק אד"ש מדבר בשני השיחות בנוגע
לפרש"י.

(ולפ"ז לכאורה קשה דהרי בח"ו פ' הנ"ל הערה
41 כותב וז"ל "אבל אכזריות דנפש האדם שייך גם
בבשר בחלב". עכ"ל. א"כ מוכח שגם בבשר בחלב יש

טעם? וי"ל דבהערה הנ"ל מדבר כ"ק אד"ש לנדו"ד
דמ"המו"נ ח"ג פמ"ח משמע דאין בזה הענין דצער
בע"ח והטעם פשוט כי צער בע"ח שייך רק כשהוא
חי" וע"ז ממשיך כ"ק אד"ש "אבל" "אכזריות" דנפש
האדם שייך גם בבשר בחלב" דהכוונה - בבשר בחלב
של "חלב אמו" (וכפי שמסביר כ"ק אד"ש בהשיחה
שם) אבל לא לגבי כללות הענין של "בשר בחלב".

ומה שהקשה הנ"ל מרש"י גופא, מה הפי' החוקים
והמשפטים שבואלה המשפטים, - חוקים לשון רבים,
ולכאורה זה רק חוק אחד "לא תבשל גדי".

הנה י"ל ממה שהובא בחט"ז משפטים (א) הערה 11
שמציין התנחומא "פרשתינו ז' (בסופו) ששם מובא,
חוקים אכילת בשר בחלב, (כג, יט,) ואכילת שור
הנ"ל, (כא, כח,).

ועל הא דרצה הת"ל לתרץ, שבחט"ז מדובר
לפי התנחומא, (ועוד) שמציין בהערה 11 שסוברים
שזה חוק. ובח"ו מדובר לפי הרמב"ם והחינוך,
שמציין בהערה הנ"ל שסוברים, שזה מצוה שכלית

אינו מובן. דאדרבה, הרמב"ם סובר שזה חוק.
וזה"ל בשמונה פרקים להרמב"ם פ"ו. "אבל הביאו
דברים שמעיים כלם, בשר בחלב, ולבישת שעטנז,
ועריות ואלו המצוות וכיוצא בהן הם אשר קראם
הש"י חקות וארז"ל (יומא ס"ז:) חקים שחקקתי לך
אין לך רשות להרהר בהן". עכה"ל.

וז"ל הרמב"ם סוף הלכות מעילה. "והחוקים הן
המצוות שאין טעמם ידוע, אמרו חכמים חוקים חקקתי
לך ואין לך רשות להרהר בהן, ויצרו של אדם ניקפו
בהן ואומות העולם משיבין עליהן כגון איסור בשר
חזיר ובשר בחלב ועגלה ערופה ופרה אדומה ושעיר
המשחלח", עכ"ל.

וגם החינוך סובר שזה חוק וכמו שכתב כ"ק
אד"ש בהערה הנ"ל וז"ל. "ולעיר ממ"ש החינוך
(מצוה צב.) לאחרי שמבאר טעם לאיסור בישול בשר
בחלב: "ועדיין צריכים אנו למודעי המקובל, וגם
אחרי שמביא טעם הרמב"ם כותב "וכל זה איננו שוה
לי", עכ"ל.

הת" אברהם קוזלינר
ש"ב י"ק תורת אמת חב"ד
ירושלים

בענין הנ"ל - קובץ הערות התמימים ואנ"ש מנשסתר גליון

גדי בחלב אמו לשיטת רש"י (גליון)

אגדה הלכה

הת' יחזקאל הכהן ווילדאו
שליח בישיבה

בגליון הקודם כתבתי לכאר שיטת רש"י בפירושו על התורה, דע"פ מה דס"ל דלחוקים אין טעם בדבר כדמוכח מפרש"י תולדות כו, ה. קדושים יט, יט. ועוד. (הובא בלקו"ש חל"ב בחוקותי ב) וכן לפי המבואר בלקו"ש ח"ו משפטים ב דטעם האיסור "גדי בחלב אמו" לשיטת רש"י הוא מטעם אכזריות, יש לפשוט דלשיטת רש"י (עה"ת) האיסור ד"גדי בחלב אמו" הוא לא מסוג החוקים דאין בו טעם ושכל אלא שיש בו גם טעם והוא אכזריות. עיי"ש.

והנה לכאורה יש להקשות ע"ז מלקו"ש חט"ז משפטים א דכתוב, וזלה"ק, "...צווישן די דינים איז אויך דער ציווי "לא תבשל גדי בחלב אמו", וואס (בשר בחלב) איז ניט קיין מצוה שכלית, נאר א חוק".

ומציין בהערה 12 שם: וראה פרש"י תשא (לא, יח): החוקים והמשפטים שבואלה המשפטים. ע"כ הנוגע לענינינו.

דמהציון בהע' משמע דגם לשיטת רש"י בשר בחלב הוא חק שאין בו שכל. אבל נראה דזה אינו.

והביאור:

בין כל המצוות המנויות בפרשת משפטים יש לומר דיש כמה חוקים (וכדמוכח מלשון רש"י "חוקים" בלשון רבים, ומיעוט שכרבים שנים) ומכיון שרש"י לא מפרש מהו חק ומה לא, ומאידך כותב דיש חוקים ומשפטים, יש לומר דמניח לפרש ע"פ שכל הפשוט אפי' עבור בן חמש למקרא.

ומהנראה לומר שחוקים הם: שור הנסקל (ועיין בלשון ר"ח ביומא סז ע"ב דברים שיצה"ר מקטרג עליהם ואו"ה משיבים עליהם... שור הנסקל).

ובשור הנסקל גופא יש לומר דכלול משנים א. שור הנסקל שנסקל, עיין מנין המצוות (נא) להגאון ר"מ חאגיז זצ"ל. ב. שלא לאכול מבשר שור הנסקל, עיין מנין המצוות לחנוך (נב) וכן להגאון ר"מ חאגיז (נב) שם.

ואולי יש לומר דלרש"י שני הדינים נכללים בשם שור הנסקל (כנ"ל לשון הר"ח ביומא) והם חוקים (וחל עליהם לשון רבים).

וכן יש להעיר מבשר טרפה (אף דלא מצאתי מפורש דימנו מצווה זו כחק), ועוד.

ולגופו של ענין יש לומר דאף דבהע' בלקו"ש הנ"ל מביא את שיטת רש"י כראי' על בשר בחלב דהוי חוק, יש לומר דכוונת ההע' היא לא להביא ראי' מפרש"י דבשר בחלב הוא חוק שאין בו שכל, אלא להביא ראי' שבפ' משפטים יש חוץ מענין המשפטים גם חוקים, והוא מתאים לתוכן השיחה שמקשה מדוע נקראת פ' משפטים "משפטים" הרי יש בה גם חוקים.

ובאמת שיטת רש"י בבשר בחלב היא, דאינה מצוה שאין בה שכל כלל, אלא היא מטעם אכזריות (וכנ"ל מלקו"ש ח"ו).

ויש לציין ממכתב הרבי למערכת חידושים וביאורים בש"ס (הודפס בפתיחה לספר שם) וזלה"ק "בהציונים ומ"מ, לפעמים מצויין גם למקומות במ מדובר באופן אחר מבפנים - או גם הפכו בכדי להוסיף בשלימות הענין".

קובץ הערות התמימים ואנ"ש מאריסטאון גליון רנב (תשמ"ב)

א. בלקו"ש חט"ז פ' משפטים (א) וז"ל:

"און די שאלה איז ניט בלויז בנוגע דעם סיפור בסיום הסדרה, נאר אויך בשייכות צו די דינים פון דער סדרה - ווארום צווישן די דינים איז אויך דער ציווי "לא תבשל גדי בחלב אמו", וואס (בשר בחלב) איז ניט קיין מצוה שכלית, נאר א חוק". ומציין לתנחומא על פרשתינו ולר"ח על יומא.

ולהעיר שבתנחומא ובר"ח מובא גם על שור הנסקל שהוא חוק, והדין של שור הנסקל הוא לפני "לא תבשל גדי בחלב אמו" בפרשה, א"כ מדוע לא מזכיר בשיחה שור הנסקל.

שמואל קמינצקי

גליון על הנ"ל

שם גליון ש בע"י (תשמ"ג)

י. בגליון רנב (שי"ל לש"פ משפטים ה' תשב"מ) הקשה הת' ש.ק. שבלקו"ש חט"ז שיחה א' לפ' משפטים כתוב וז"ל: "און די שאלה איז ניט בלויז בנוגע דעם סיפור בסיום הסדרה, נאר אויך בשייכות צו די דינים פון דער סדרה, ווארום צווישן די דינים איז אויך דער ציווי "לא תבשל גדי בחלב אמו" וואס (בשר בחלב) איז ניט קיין מצוה שכלית נאר א חוק". ומציין לתנחומא על פרשתינו ולר"ח על יומא. ע"כ (מהשיחה).

וכתב הנ"ל: "ולהעיר שבתנחומא ובר"ח מובא גם על שור הנסקל שהוא חוק והדין של שור הנסקל הוא לפני לא תבשל גדי בחלב אמו בפרשה, א"כ מדוע לא מזכיר בשיחה שור הנסקל?". ע"כ.

וי"ל בפשטות דהנה שור הנסקל הוא פרט א'
בכללות דיני ממונות ונזקיין הכתובים בפרשה, ולכן
אף ששור הנסקל הוא חוק אפשר להביין שנכלל בפרשה,
אבל בשר בחלב מכיון שזהו חוק אין לזה קשר לפרשת
משפטים.

ג.
קובץ מגדל דוד גליון כו

א

בסה"ש תשנ"ב ח"ב עמוד 362, מביא כ"ק אדמו"ר את מארז"ל "ואלה
המשפטים אשר תשים לפניהם, ואלה מוסיף על הראשונים מה הראשונים
מסיני אף אלו מסיני". ומבאר בזה וזלה"ק "ובעומק יותר, "ואלה המשפטים"
"אף אלו מסיני" – י"ל פירושו שגם הסיבה להחיוב השכלי ד"משפטים", הוא
"מסיני", ולולי נתינתם מסיני לא היה שכל האדם מחייבם (כמו "הראשונים").

...ועפ"י י"ל גם הפי' ד"ואלה...מוסיף על הראשונים" – שההוספה על
הראשונים ("מסיני") הוא בכך שה"משפטים" שניתנו "מסיני" נמשכים גם
בשכל האדם, שזה תוכן החידוש דמתן תורה ("מסיני") שבטלה הגזירה
וההפסק שבין עליונים לתחתונים... "עכלה"ק.

כלומר דמה שלחלק מהמצוות (משפטים) יש גם הבנה בשכל הרי"ז
כתוצאה ממתן תורה, ולולי מ"ת מצוות אלו לא היו מתקבלים בשכל.

ב

וצלה"ב דלפיי"ז משמע לכאורה שלפני מ"ת לא היו מצוות שכליות, והרי בפועל היו ז' מצוות בני נח, והם הרי מצוות שכליות.

ומה שכתב הרמב"ם בהל' מלכים גבי ז' מצוות בני נח "...שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצווה בהן הקב"ה בתורה... אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת ... אינו מחסידי אומות העולם ולא מחכמיהם". כלומר דמצוות אלו מלכתחילה לא אמורים לחדור בשכל. היינו רק, שקיום המצוות צ"ל "מפני שצווה בהן..." אך בפועל הרי היה אפשר לקיימם גם מפני "הכרע הדעת" והשכל חדר גם למצוות אלו.

ואף את"ל דכיוון דקיומם בפועל לא צ"ל עפ"י שכל, אלא "מפני שצווה בהן", ע"כ (לפני מ"ת) השכל לא חדר למצוות אלו, עדיין צלה"ב דמצינו מצוות אחרות שאינם נכללים בשבע מצוות ב"נ ובכ"ז התחייבו בהם. וכמ"ש רש"י ס"פ נח "שלא יהיה הדבר מפורסם לכל ויאמרו לא קיים אברהם את כבוד אביו שהניחו זקן והלך לו..." (ובלקו"ש ח"ה פ' וישלח א' הערה 30 הרבי מבאר שאי"ז מצד "שקיים א"א כל התורה כולה עד שלא ניתנה") דמשמע שהיו חייבים בכיבוד אביו (ועי' בשיחה שם ס"ט).

וכ"כ רש"י פ' וישלח פל"ד פ"ג "וכן לא יעשה לענות את הבתולות שהאומות גדרו עצמן מן העריות..." , דהרי"ז ג"כ מובן עפ"י שכל, וכן חטאם העיקרי של אנשי סדום היה שלא נתנו צדקה לנזקקים וכמ"ש ביחזקאל "זה היה עוון סדום ויד עני ואביון לא החזיקה", וכמבואר ג"כ בגמ' סנהדרין נ"ז ע"ב.

ובשלמא לפי הרמב"ן דס"ל דבמצות דינים (דהיא ממצוות ב"נ) נכללים כל הענינים שהם חלק מישובו של עולם (וא"כ הרי"ז כולל גם את המצוות הג"ל), י"ל כנ"ל, דכיון דקיומם צ"ל "מפני שצווה בהן" ולא מפני "הכרע הדעת" ע"כ גם בפועל מצוות אלו לא היו מצוות שכליות.

אך הרמב"ם ס"ל דבמצוות דינים נצטוו רק להקים דיינים וכו', וממילא לא נכללו בזה המצוות הנ"ל (דהוו מצוות שכליות), וא"כ צלה"ב, כיצד מתיישב זה עם המבואר בשיחה דמצוות שכליות נתחדשו במ"ת.

פאפאפ

ג

ועוד צלה"ב מארז"ל "אלמלא לא ניתנה תורה היינו למדין צניעות מחתול וגזל מנמלה", דלכאורה הווי מצוות שכליות. ולולי התורה היינו למדין אותם.

עוד צלה"ב, דבלקו"ש חט"ז שיחה א' דפר' משפטים, מקשה כ"ק אדמו"ר (אות ד'), דהיות והחידוש דמ"ת הרי"ז המצוות דחוקים, א"כ מדוע מיד לאחר פ' יתרו (המספרת אודות מ"ת), פותחת התורה בפר' משפטים, דהרי את המצוות שבפר' זו היינו מקיימים מצד חיוב שכלי גם בלי ציווי ה', וכדאי' בגמ' "אלמלא (לא) נכתבו דין הוא שיכתבו", והיה מתאים יותר לפתוח בפרשה המדברת אודות מצוות דחוקים, ע"כ תוכן השאלה.

וצלה"ב, דלכאורה לפי המבואר בשיחה (ז"ך שבט), "דלולי נתינתם מסיני לא היה שכל האדם מחייבם", א"כ כל החידוש דמשפטים נפעל במ"ת, ומדוע שהתורה לא תפתח לאחר מ"ת בפר' משפטים (דהרי בלי מ"ת לא היינו מבינים אותם).

ד

וע"כ נראה לומר בפשטות, שאין הכוונה לומר שלפני מ"ת המצוות לא התקבלו בשכל, אלא י"ל דגם לפני מתן תורה היו מצוות שכליות(וכמו שמצינו בכללות שגם לפני מ"ת "קיים א"א כל התורה כולה עד שלא ניתנה", וכמו"כ י"ל דגם לפני מ"ת היו מצוות שכליות). אך הא גופא שלפני מ"ת היו מצוות שכליות הרי"ז בגלל מ"ת.

כלומר דאם לא היה מ"ת א"כ גם לפני מ"ת לא היו מצוות שכליות וכמ"ש בשיחה שם "...וכיון שהתורה היא דיפטריות ופנקסאות שבהם נברא העולם, נעשו דברים אלו מחוייבים בגדרי העולם ובמילא גם בשכל האדם...".

די"ל הכוונה דמפני שהתורה היא דיפטריות וכו', א"כ גם לפני מ"ת היו מצוות שכליות (כיוון שע"י התורה נברא העולם).

ומה שארז"ל "אלמלא לא ניתנה תורה היינו למדים..." י"ל דהכוונה במארז"ל זה, להמחיש עד כמה מצוות אלו חדרו בשכל, דעכשיו לאחר שניתנה תורה, המצוות חדרו כ"כ בשכל דגם אם לא הייתה ניתנת התורה היה ראוי לקיים מצות אלו מפני השכל שיש בהם עתה (לאחר מ"ת).

נאווי"ל דאדרבה דהרי"ז הוכחה דלולי התורה לא היינו מבינים זאת בשכל לבד, אלא היינו זקוקים ללמוד זאת מחתול ונמלה, אך י"ל דגם אז לא הייתה לזה הבנה בשכל (דהרי מה שב"נ מקיימים היום מצוות שכליות הרי"ז משום שמבינים זאת בשכלם לבד, ולא מפני שלומדים זאת מחתול ונמלה) וא"כ זה לא היה מצוות שכליות.]

ה

אך עדיין צלה"ב דכמו שישנו הבדל בין המצוות שקיימו האבות לפני מ"ת, והמצוות שאנו מקיימים לאחר מ"ת (וכמבואר בריבוי מקומות) הנה כן צ"ל ג"כ גבי מצוות שכליות שישנו שינוי בין המצוות שהתקבלו בשכל לפני מ"ת, ללאחר מ"ת, וכמ"ש הרבי בשיחה שם "...שבטלה הגזירה וההפסק בין עליונים ותחתונים", וצלה"ב מהו החילוק בזה?

והנה מבואר (וראה לקו"ש חט"ז שיחה ג' דפ' יתרו) דלפני מ"ת מעשה המצווה לא פעל בחפצא של המצווה שינוי במהותו ואיכותו מבריאתו, שיהיה חפצא של מצווה, אלא רק גבי הגברא, משא"כ לאחר מ"ת, אפשר לשנות גם את החפץ אתו הוא עושה את המצווה.

ועפ"יז אולי י"ל (בדא"פ) שבזה היה ג"כ החילוק במצוות שכליות לפני מ"ת ולאחר מ"ת, דזהו ע"ד השגת השלילה והשגת החיוב, דהשגת השלילה הרי"ז שאין השגה במהות הדבר, אלא רק ע"י השלילה (ולדוגמא, דמה שאומרים שהקב"ה חכם הכוונה לשלול דברים שהם היפך החכמה, דאי"ז השגה במהות הבורא), משא"כ השגת החיוב, הרי"ז השגה במהות הדבר.

וי"ל דלפני מ"ת היה רק השגת השלילה במצוות (וכמו במצוות כיבוד אב, הכוונה לשלול היפך כיבוד אב, וכן בצדקה ובשאר מצוות), ובכללות שלא לעשות היפך ישובו של עולם, (וע"ד מה שבקיום המצוות לפני מ"ת לא הייתה השפעה על מהותו של החפצא);

משא"כ לאחר מ"ת הרי אפשר להשיג זאת גם עי השגת החיוב שתהיה הבנה במהות הדבר (וע"ד קיום המצוות לאחר מ"ת דאפשר לשנות את מהות החפצא) דזהו החידוש שנפעל במ"ת "שבטלה הגזירה וההפסק בין עליונים ותחתונים" שחכמתו של הקב"ה תומשך ותחדור גם בשכל האדם (ועי' בהנ"ל ג"כ בלקו"ש ח"ה שם).

קובץ הערות התמימים ואנ"ש סידני גליון כג (תשנ"ג)

בלקו"ש חט"ז פ' משפטים שיחה א', מדבר כ"ק אד"ש על הענין דמתן תורה, ומבאר שאז בטלה הגזירה דעליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו למעלה, ומדגיש שקודם היתה ירידת העליונים למטה - "ואני המתחיל" - שזאת היתה נתינת כח שהתחתונים יוכלו לעלות למעלה, ולא באופן שהתחתונים נתבטלו, אלא שכפי שהם - במציאותם - "עלו למעלה".

ומקשר זאת כ"ק אד"ש עם הענין דעבודה ע"י אמונה או ע"פ שכל, שצ"ל הקדמת האמונה, ורק אח"כ עבודה שעפ"י השכל. ובסוף השיחה מקשר זאת עם החילוק שבין חסידות הכללית ובין חסידות חב"ד.

ובשיחה זו, משווה כ"ק אד"ש את ענין האמונה, להגילוי דמתן תורה, ורק לאח"ז הי' צ"ל ענין העבודה ע"פ שכל - תחתונים יעלו למעלה.

אך לכאורה אינו מובן:

(א) הרי תוכן שני ענינים אלו הם הפכיים: שהרי, מתן תורה, הי' כל ענינו גילוי. ובשעת מעשה לא הי' צורך כלל באמונה. משא"כ אמונה, ענינו דווקא כשאין שום גילוי, שאז צריכים וסומכים דוקא על האמונה.

(ב) גם אם נאמר רק שיש דמיון ביניהם, ה"ז רק לגבי זה, ששניהם הם מתנה מלמעלה.

וי"ל בזה בדרך אפשר, ע"פ מה שמבאר כ"ק אד"ש במאמר פורים קטן תשנ"ב, בענין שם "רעיא מהימנא" - שנקרא בו משה, שיש בזה ב' פירושים. (א) שהוא רועה גאמן של ישראל (ב) שהוא זן

ומפרנס את בני ישראל בענין האמונה.

וממשיך לבאר, שהטעם שצריכים למשה לפרנס את האמונה, הוא כי "האמונה שיש בישראל מחמת עצמם, שישראל הם מאמינים בני מאמינים, אפשר שתהי' בבחינת מקיף, וזה שמשה רועה ומפרנס את ישראל בענין האמונה, הוא שהאמונה תהי' בפנימיות".

וממשיך כ"ק אד"ש באות ה', שיש ב' ענינים באמונה. הא' הוא באופן דמזלייהו חזי, דהיינו שחלק הנשמה שאיננה מתלבשת בגוף "חזי", וזה פועל על הנשמה שבהגוף את ענין האמונה. ועוד ביאור בשורש האמונה, דהאמונה הוא מעצם הנשמה, שלמעלה ממזלייהו חזי, ומבאר, שהאמונה שמצד מזלייהו חזי, הואיל והוא למעלה מהתלבשות, פועלת רק בדרך מקיף, משא"כ האמונה שמצד עצם הנשמה, כיון שהוא גם עצם של החלק המתלבשת בגוף, יכול להתלבש בדרך פנימי ג"כ.

ומבאר כ"ק אד"ש, שזה שמשה רבינו מפרנס את האמונה שתהי' בפנימיות, "הוא ע"י שהוא מגלה את עצם הנשמה" (שלמעלה ממזלייהו חזי) "מאור שלמעלה מאור".

ובאות ו' ממשיך, שהדרך בו מגלה משה רבינו את העצם, ומפרנס האמונה הוא עי"ז שממשיך דעת באלוקות לישראל (שזהו לכאורה שונה קצת מענין "אתפשטותא דמשה" כפי שהוא מוסבר במאמר פורים קטן דאדמו"ר הריי"ץ. (ולכן כתב כ"ק אד"ש ב סוגריים "המבואר במאמר זה"). אבל כפי שמובא שם בהערה 36 "משא"כ בתו"א שם יורדין ניצוצין מנשמת מרע"ה כו' ללמד דעת את העם").

ובמאמר דאדמו"ר הריי"ץ: "וזהו דאמונה צריכה פרנסה כי עבודת משה הי' שהי' זן ומפרנס את האמונה, היינו שהי' צדיק באמונתו יחי' שהאמונה תהי' בבחי' חיות פנימי, כי משה המשיך בחי' הדעת בנשמות ישראל, וכמ"ש ונתתי עשב בשדך לבהמתך שמשה המשיך בחי, דעת בנשמות דורע בהמה.. דדעת הוא

הרגש ומשה הוא רעיא מהימנא שרועה ומפרנס את נשמות ישראל בענין האמונה היינו שהאמונה תהי' בבחי' הרגש פנימי.

ועפ"י כל הנ"ל, יכולים להבין בדמיון בין אמונה למ"ת כיון שסוג זה של אמונה הוא גילוי מלמעלה כמו מ"ת ואולי יש לבאר הטעם שהכניס זה בסוגריים כיון שאינו דומה ממש למ"ת.

ועפ"י כל הנ"ל, ובפרט לפי מ"ש כ"ק אד"ש שהאמונה הזאת היא הקדמת העבודה, אפשר להבין יותר החילוק בין חסידות הכללית ובין חסידות חב"ד.

לאור החסידות

כי הרי הענין ד"צדיק באמונתו יחי" הוא לא רק האמונה בהצדיק, אלא להיות מקושר לאלקות ע"י הצדיק, שממשיך דעת בישראל, ונעשה מזה הרגש באלקות, "דעת מלשון הרגש".

לכן, כיון שכ"ק כותב שהאמונה הזאת שהוא ענין של הרגש פנימי היא הקדמה לכל ענין העבודה, הרי ח"ו להגיד שאדה"ו כשייסד חסידות חב"ד גרע מענין הזה, כי הרי הוא ענין שמוכרח להיות. ובלשון כ"ק אד"ש, "וכנ"ל - או "העליונים ירדו" איז די הקדמה צו "תחתונים יעלו" כו', וייל שכל מצ"ע איז עלול צו מאכן א טעות, דער שוחד פון אהבת עצמו וכיו"ב קען גורם זיין אז דער שכל זאל ניט מכוון זיין אל האמת, און דעריבער מוז עס זיין געבויט אויפן יסוד פון אמונה וקב"ע פארזיכערט אז עס זאל זיין א שכל אמיתי". . .

שמהנ"ל רואים, שרק אם לומדים מתוך קב"ע ומתוך התקשרות לצדיק יהי' הלימוד כדבעי.

ועפ"י אפשר לומר, שענין זה בחסידות עדיין יש לו אותו ערך וחשיבות. אלא, שענין זה הוא רק הקדמה והוא באמת רק ענין לנפש האלקית בשעה שנה"ב נמצאת במצב של "שינה". ולזה חידש אדה"ו, שע"י התקשרות לצדיק צריכים להגיע למצב של עבודה ע"פ שכל, שע"י, (כפי שמבאר כ"ק אד"ש בהשיחה) (א) הוא יחדיר את ההרגש הזה לשכל ומדות (כוחות הפנימיים שלו)

ב) יכול להתעורר באהוי"ר בעבודת עצמו לא רק על הצדיק, שזה מברר את השכל דנפש הבהמית, וגם הנה"ב עצמה.

